

תלמוד בבלי – מסכת בכורות

פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו

עריכה: אבי גורמן

[ב ע"א]

מתני':

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים, והמוכר לו - אע"פ שאינו רשאי, המשתתף לו, והמקבל הימנו, והנותן לו בקבלה - פטור מן הבכורה, שנאמר: "בישראל" - אבל לא באחרים.

גמ':

כל הני - למה לי?

צריכי:

דאי תנא - לוקח, ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה - אימא ליקנסיה. קמ"ל.

והמשתתף לו - למה לי?

לאפוקי מדרבי יהודה, דאמר: שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה. קמשמע לן דפטורה מן הבכורה.

והמקבל - ל"ל?

משום דקא בעי למיתני - והנותן לו בקבלה.

והנותן לו בקבלה - למה לי?

איצטריך, סד"א - הואיל ועיקר בהמה דישראל היא, ליקנסיה דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי. קמשמע לן.

תנן התם: ר' יהודה - מתיר בשבורה. בן בתירא - מתיר בסוס.

איבעיא להו:

עובר - מה לי א"ר יהודה?

טעמא דר' יהודה התם דשרי - משום דשבורה, עובר נמי שבור הוא. או דלמא
- שבורה לאו היינו אורחיה, אבל עובר כיון דהיינו אורחיה - לאו שבור הוא?

ת"ש :

והמוכר לו - אף על פי שאינו רשאי.

- ולא פליג ר' יהודה!

וליסעמיך, המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה - דלא קתני, הכי נמי דלא
פליג? - אלא פליג, ולא קתני. ה"נ - פליג ולא קתני.

ת"ש :

ר' יהודה אומר : המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה, מעלין אותו בשוויו
ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן לו בקבלה - אף על פי שאינו רשאי, קונסים אותו
עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לכהן [ב ע"ב]

- מאי לאו, אעובר!

לא, אבהמה.

והא - "דמיו" קתני?

תני - דמיה.

והא - "נותן כל דמיו לכהן" קתני? ואי בהמה, כהן מאי עבידתיה?!

הכא במאי עסקינן - כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה, דמיגו דקנסינן ליה
אבהמה, קנסינן ליה אעובר.

אמר רב אשי - ת"ש :

רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות.

- הא יכולה להתרפאות - אסר.

והא עובר נמי כיכול להתרפאות דמי!

שמע מינה.

ואיכא דמתני לה אמתני' :

והמוכר לו - אע"פ שאינו רשאי.

לימא מתני' דלא כרבי יהודה, דתנן : רבי יהודה מתיר בשבורה!

אפילו תימא רבי יהודה, שבורה - לאו היינו אורחיה, עובר - היינו אורחיה.

ת"ש :

רבי יהודה אומר : המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה - מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן לו בקבלה - אע"פ שאינו רשאי, קונסין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן.

- מאי לאו, אעובר!

לא, אבהמה.

והא - "דמיו" קתני?

תני - דמיה.

והא - "נותן כל דמיו לכהן" קתני, ואי בהמה - כהן מאי עבידתיה?

הכא במאי עסקין - כגון דיהיב בהמה מעברתא לפטומה, דמיגו דקנסינן ליה אבהמה, קנסינן ליה אעובר.

אמר רב אשי ת"ש :

ר' יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות.

- הא יכולה להתרפאות, אסור.

והאי נמי - כיכול להתרפאות דמי!

שמע מינה.

איבעיא להו :

מכר בהמה לעובריה - מאי?

תיבעי - לר' יהודה, תיבעי - לרבנן :

תיבעי לרבי יהודה: עד כאן לא קא שרי ר' יהודה - אלא בשבורה דלא אתיא לאיחלופי, אבל שלמה דאתיא לאיחלופי - אסר, או דלמא - ומה שבורה דפסקה מיניה, וכל שכן שלמה - דלא פסקה מיניה?

תיבעי לרבנן: עד כאן לא קאסרי רבנן - אלא בשבורה דפסקה מיניה, אבל שלמה דלא פסקה מיניה - שרו, או דלמא - ומה שבורה דלא אתיא לאיחלופי אסרי, וכל שכן שלמה - דאתיא לאיחלופי?

וטעמא דרבנן משום הכי הוא? והתניא:

אמרו לו לרבי יהודה: והלא מרביעין עליה ויולדת.

- אלמא משום עובריה הוא?!

הכי קא"ל: טעמא דידן - משום דאתיא לאיחלופי בבהמה. אלא את - מ"ט שרית? - משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, והלא מרביעין עליה ויולדת, וכיון דמרביעין עליה ויולדת - משהא לה! ואמר להו: לכשתלד, דלא מקבלת זכר.

תא שמע:

והנותן לו בקבלה.

- ולא קתני: אע"פ שאינו רשאי!

וליטעמיד:

המשתתף לו - דלא קתני, הכי נמי דרשאי? - והא אמר אבוב דשמואל: אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים, שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בשם עבודת כוכבים שלו, והתורה אמרה: "לא ישמע על פיך"!

- אלא תנא מכירה, והוא הדין לשותפות.

ה"נ: תנא מכירה, והוא הדין לקבלנות.

ומאי שנא מכירה - דנקט?

דעיקר - מכירה היא.

תא שמע:

רבי יהודה אומר : המקבל בהמה מן העובד כוכבים וילדה, מעלין אותו בשוויו ונותן חצי דמיו לכהן. והנותן בקבלה, אע"פ שאינו רשאי, קונסין אותו עד עשרה בדמיו - ונותן כל דמיו לכהן.

וחכמים אומרים : כל זמן שיד עובד כוכבים באמצע - פטורה מן הבכורה. [ג ע"א]

- מאי לאו, אבהמה!

לא. אעובר. דיקא נמי דקתני : קונסין אותו עד עשרה בדמיו. שמע מינה.

מסייעא (ליה) לריש לקיש, דאמר ריש לקיש : המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים - קונסין אותו עד עשרה בדמיה.

דוקא, או לאו דוקא?

תא שמע :

דאמר רבי יהושע בן לוי : המוכר עבדו לעובד כוכבים - קונסין אותו עד מאה בדמיו!

שאני עבד, דכל יומא ויומא - מפקע ליה ממצות.

ואיכא דאמרי :

אמר ריש לקיש : המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים - קונסין אותו עד מאה בדמיה.

תנן : והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי, קונסין אותו עד עשרה בדמיה!

מכירה - פסקה מיניה, קבלנות - לא פסקה מיניה.

דוקא או לאו דוקא?

תא שמע :

דאמר ר' יהושע בן לוי : המוכר עבדו לעובד כוכבים - קונסין אותו עד עשרה בדמיו!

שאני עבד - דלא הדר ליה.

בהמה מאי טעמא? - משום דקא הדרא ליה, ניקנסיה טפי חד?

אלא, עבד - מילתא דלא שכיחא היא, וכל מילתא דלא שכיחא - לא גזרו ביה רבנן.

וחכמים אומרים: כל זמן שיד העובד כוכבים כו' :

אמר רבי (יהושע) [יוחנן] :

ושניהם מקרא אחד דרשו :

(שמות יג, ב) "כל בכור" –

רבנן סברי: "בכור" - מקצת בכור משמע. כתב רחמנא "כל" - עד דאיכא כוליה.

ורבי יהודה סבר: "בכור" - כוליה בכור משמע. כתב רחמנא "כל" - דאפילו כל דהוא.

איבעית אימא :

דכולי עלמא "בכור" - רובא משמע.

מר סבר: "כל" - משמע למלויי אתא.

ומר סבר: לגרועי אתא.

וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים - ותהא פטורה מן הבכורה?

אמר רב הונא: אפילו אזנו.

מתקיף לה רב נחמן: ולימא ליה - שקיל אזנך וזיל!!

איתמר :

רב חסדא אמר: דבר שעושה אותו נבלה;

ורבא אמר: דבר שעושה אותו טריפה.

במאי קמיפלגי?

בטריפה חיה. למאן דאמר - דבר שעושה אותו טריפה, קסבר: טריפה אינה חיה.

ולמאן דאמר - דבר שעושה אותו נבלה, אבל טריפה חיה.

אמרוה רבנן קמיה דרב פפא: הא דרב הונא ורב חסדא ורבא - לא פליגי: הא – בו, הא

– באמו.

אמר להו רב פפא : מאי שנא בו - דבעינן כל בכור, וליכא. אמו נמי – בעינן (שמות לד, יט) "כל מקנך תזכר" – וליכא, אלא - לא שנא.

מתקיף לה מר בר רב אשי : מאי שנא מנפלים, דאף על גב דלאו בני חיותא נינהו – קדשי, דאמר מר : (שמות יג, יב) "פטר שגר בהמה - שגר בבהמה?
התם - כיון דלא עריבו בהו חולין, קרינא בהו "בבהמה כל בכור". הכא - כיון דעריבו בהו חולין, לא קרינא בהו "כל בכור".

ר' אלעזר לא על לבי מדרשא. אשכחיה לרבי אסי. א"ל : מאי אמור רבנן בי מדרשא?
א"ל : [ג ע"ב]

הכי אמר רבי יוחנן :

אפי' מום קל.

והדתנן : רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנין – חייב. - מום קבוע הוי, לשחוט עליו.

בשלמא – "מום קל", קא משמע לן - כדרב הונא, ולאפוקי מדרב חסדא ורבא.

אלא – "מום קבוע", מאי קא משמע לן? - דכיון דאישתני, הוה ליה מומא? – תנינא :
ופיו דומה כשל חזיר - הרי זה מום!

- וכי תימא, התם - נשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה. הכא - נשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה? - הא נמי תנינא : עינו אחת גדולה ואחת קטנה, ותנא : גדולה - גדולה כשל עגל, וקטנה - קטנה כשל אווז. - בשלמא "קטנה כשל אווז" - אין במינו קדוש בבכורה. אלא "גדולה כשל עגל" - יש במינו קדוש בבכורה! - אלא לאו משום דאמרינן : כיון דאישתני, הוה ליה מומא!
לא. משום דהוה ליה שרוע.

הכי נמי מסתברא. דתנן : מומין אלו, בין קבועין בין עוברין – פוסלין. יתר עליהן אדם : עיניו שתיהן גדולות, שתיהן קטנות. - גבי אדם הוא דכתיב : (ויקרא כב, ד) "איש איש מזרע אהרן" - דבעינן איש שוה בזרעו של אהרן. אבל בהמה - שתיהן גדולות שתיהן קטנות, נמי לא הוי מומא. - אחת גדולה ואחת קטנה מאי טעמא? אי משום שינוי, אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות – נמי! אלא לאו, משום דהוה ליה שרוע!

לא. לעולם אימא לך: משום שינוי - שינוי הוי מומא. ודקא קשיא לך: אפילו שתייהן גדולות שתייהן קטנות, התם - אי מחמת בריותא יתירא - תרווייהו בעי למיברא, אי מחמת כחישותא יתירא - תרווייהו בעי מיכחש.

ההיא גיורתא, דהווי מסרין לה אחי חיותא לפטומה.

אתאי לקמיה דרבא, אמר לה: לית דחש לה להא דרבי יהודה, דאמר: שותפות עובד כוכבים - חייבת בבכורה.

רב מרי בר רחל, הוויא ליה ההיא חיותא. הוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים, ואסר להו בגיזה ועבודה, ויהיב להו לכהנים. וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל! וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה, ויהיב להו לכהנים, אמאי - מקנה להו לאודנייהו לעובד כוכבים?

דלמא אתי בהו לידי תקלה.

אי הכי, מאי טעמא - כלו חיותא דרב מרי?

משום דמפקע להו מקדושתיהו.

והאמר רב יהודה: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם?

התם - מקדושת מזבח קא מפקע ליה, מקדושת כהן - לא מפקע ליה. הכא - אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה.

ואיבעית אימא: רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור, וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועביד, וסבר: רב מרי מילתא הוא דעבד, ואתי בה לידי תקלה.

מתני':

כהנים ולוים – פטורין, מק"ו: אם פטרו את של ישראל במדבר, דין הוא שיפטרו את של עצמן.

גמ': [ד ע"א]

אינהו פטרי? אדם - אדם פטר, בהמה - בהמה פטרה, דכתיב: (במדבר ג, מה) "קח את הלויים תחת בכור בבני ישראל, ואת בהמת הלויים תחת בהמתם"!!

אמר אביי: הכי קאמר –

כהנים ולויים - פטורין בהמתם מקל וחומר: אם הפקיעה בהמתם של לויים בהמה של ישראל במדבר, דין הוא שתפקיע את של עצמן.

א"ל רבא: והא - פטרו אינהו, קתני! ועוד, אם איתא, אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו, אלמה תנן: לא נפטרו מבכור בהמה טהורה, אלא מפדיון הבן ופטר חמור!

אלא אמר רבא: הכי קתני –

כהנים ולויים - פטרו הן עצמן, מקל וחומר: אם הפקיעה קדושתן של לויים קדושת של ישראל במדבר, לא יפקיע את של עצמן.

אשכחן – אדם, בהמה טמאה – מנלן?

אמר קרא: (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה": כל שישנו בבכור אדם - ישנו בבכור בהמה טמאה, וכל שאינו בבכור אדם - אינו בבכור בהמה טמאה.

אמר ליה רב ספרא לאביי:

לדידך דאמרת – בהמתם, בן לוי דהוה ליה שה דאפקע – ליפקע, דלא הוה ליה שה דליפקע - לא ליפקע!

בין לדידך בין לרבא, בן חדש דאפקע – ליפקע, פחות מבן חדש דלא אפקע - לא ליפקע!!

לויה - לא תיפקע. אלמה, אמר רב אדא בר אהבה: לויה שילדה - בנה פטור מחמש סלעים!!

הא - לא קשיא. כדמר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: דאמר – "פטר רחם", בפטר רחם תלה רחמנא.

ואהרן שלא היה באותו מנין - לא ליפקע, דתניא: למה נקוד על אהרן שבחומש הפקודים? - שלא היה באותו מנין!!

אמר קרא: "הלויים" - הוקשו כל הלויים זה לזה.

כהנים - מנלן?

כדרכי יהושע בן לוי, דאמר ר' יהושע בן לוי: בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לויים, וזה אחד מהן: (יתחקאל מד, טו) "והכהנים הלויים בני צדוק". [ד ע"ב]

ולדורות - מנלן?

אמר קרא: (במדבר ג, יב) "והיו לי הלויים": "והיו" - בהווייתן יהו.

וממאי דבשה?

אמר רב חסדא: נאמר "כסף" - לדורות, ונאמר "שה" - לדורות. מה כסף האמור לדורות - בו פדו לדורות בו פדו לאותה שעה, אף שה האמור לדורות - בו פדו לדורות בו פדו באותה שעה.

מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני?

אלא, אמר קרא: (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה": מה בכור אדם - לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה - בכסף, אף בהמה טמאה - לא תחלוק בו בין לדורות בין לאותה שעה - בשה.

אמר ר' חנינא: שה אחד של בן לוי, פטר כמה פטרי חמורים מישראל.

אמר אביי: תדע, שהרי מנה הכתוב עודפים באדם, ולא מנה עודפין בבהמה.

ממאי? - דילמא לא הוי נפיש להו בהמות טובא?

לא ס"ד, דכתיב: (במדבר לב, א) "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד".

דילמא אפילו הכי, פשוטים דלויים הוו קיימי לבהדי בכורי ישראל?

אמר קרא: (במדבר ג, מה) "ואת בהמת הלויים תחת בהמתם": בהמה אחת - תחת בהמות הרבה.

ואימא: (יונה ד, יא) "בהמה רבה"?

א"כ, ליכתוב קרא - או: "בהמה תחת בהמה", או - "בהמתם תחת בהמתם", מאי - "בהמת תחת בהמתם"? - ש"מ: חד פטר טובא!

אמר רבא: אף אנן נמי תנינא:

ופודה בו פעמים הרבה.

- ור' חנינא, טעמא דמתני' מפרש, והכי קאמר: מאי טעמא פודה בו פעמים

הרבה? - משום דשה אחד של בן לוי, פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל.

איתמר :

ר' יוחנן אמר : קדשו בכורות במדבר ;

וריש לקיש אמר : לא קדשו בכורות במדבר.

ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר - דרחמנא אמר ליקדשו, כדכתיב : (שמות יג, ב) "קדש לי כל בכור".

וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר – מדכתיב : (שמות יג, ה) "והיה כי יביאך", וכתוב בתריה : "והעברת" - מכלל דמעיקרא לא קדוש.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש :

עד שלא הוקם המשכן, היו במות מותרות ועבודה בבכורות!

אמר ליה : באותן שיצאו ממצרים.

הכי נמי מסתברא. דאי לא תימא הכי, בן שנה - בר מיעבד עבודה הוא?!

ודקארי לה - מאי קארי לה?

הכי קא קשיא ליה : אי אמרת בשלמא דלא פסיק קדושתיהו - הנך דמעיקרא נמי לא פקעא קדושתיהו. אלא אי אמרת דפסק קדושתיהו - הנך דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתיהו!

ואידך : דקדוש – קדוש, דלא קדוש - לא קדוש.

איתיביה :

אותו היום שהוקם המשכן, קרבו להם בישראל: נדרים, ונדבות, חטאות,

ואשמות, בכורות, ומעשרות!

הכי נמי - באותן שיצאו ממצרים.

ומינה : "אותו היום" - הוא דקרוב, מיכן ואילך - לא קרוב.

איכא דאמרי :

איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן :

אותו היום שהוקם המשכן, קרבו להם בישראל: נדרים, ונדבות, חטאות, ואשמות, בכורות, ומעשרות.

- "אותו היום" – אין, מיכן ואילך – לא!

אימא: מאותו היום ואילך.

ומאי קמשמע לן?

מאותו היום – אין, מעיקרא – לא, אלמא - חובות בבמה לא קרוב.

תא שמע:

נמצאת אתה אומר, בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל: במצרים, ובמדבר, ובכניסתן ישראל לארץ. במצרים - מהו אומר? - (שמות יג, ב) "קדש לי כל בכור"; במדבר - הוא אומר: (במדבר ח, יז) "כי לי כל בכור בבני ישראל"; בכניסתם לארץ - הוא אומר: "והיה כי יביאך, והעברת!"

אמר רב נחמן בר יצחק: בשלשה מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש - ולא קדשו.

ובמצרים נמי - לא קדוש? הא קאמר' דקדוש?!

ה"ק: מהן – קדשו, ומהן - לא קדשו.

מתקיף לה רב פפא: ובמדבר לא קדשו? – והכתיב: (במדבר ג, מ) "פקוד כל בכור זכר לבני ישראל!"

אלא - אי איתמר, הכי איתמר:

רבי יוחנן אמר: קדשו ולא פסקו;

וריש לקיש אמר: קדשו [ה ע"א] ופסקו.

בשלמא ריש לקיש, כדאמר טעם.

אלא לר' יוחנן, מאי טעמא?

אמר ר' אלעזר:

ר' יוחנן חזאי בחילמא - דמילתא מעליתא אמינא.

אמר קרא: "לי יהיו" - בהוייתן יהו.

ורבי יוחנן – "והיה כי יביאך" "והעברת" - מאי עביד ליה?

ההוא מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל: עשה מצוה זו - שבשבילה תיכנס לארץ.

אמר ליה רב מרדכי לרב אשי: אתון הכי מתניתו לה, אנן איפכא מתנינן לה:

רבי יוחנן אמר: לא קדשו בכורות במדבר;

וריש לקיש אמר: קדשו בכורות במדבר.

אמר ליה: ואפכית נמי תיובתא? ואפכיתו לה להא דרבי אלעזר?

א"ל: לא קדשו (להו) - לא הוצרכו ליקדש.

אי הכי, היינו דידן!

קמ"ל: חייב אדם לומר בלשון רבו.

שאל קונטרקוס השר את רבן יוחנן בן זכאי:

בפרטן של לוי - אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלוש מאות, בכללן - אתה

מוצא עשרים ושנים אלף.

ושלוש מאות - להיכן הלכו?

א"ל: אותן שלש מאות - בכורות היו, ואין בכור מפקיע בכור.

מאי טעמא?

אמר אביי: דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו.

ועוד שאלו:

בגיבוי כסף - אתה מוצא מאתיים ואחת ככר ואחת עשרה מנה, דכתיב: (שמות

לח, כו) "בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגוי", ובנתינת הכסף - אתה

מוצא מאת ככר, דכתיב: (שמות לח, כז) "ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגוי".

משה רבכם - גנב היה, או קוביוסטוס היה, או אינו בקי בחשבונות? - נתן

מחצה ונטל מחצה, ומחצה שלם לא החזיר!

אמר לו: משה רבינו - גיזבר נאמן היה, ובקי בחשבונות היה, ומנה של קודש - כפול

היה.

הוי בה רב אחאי : מאי קא קשיא ליה – "ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' ", הנך - לצקת, ואינך - בי גזא!!

כתב קרא אחרינא : (שמות לח, כה) "וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו' ".

ודקא"ל : מנה של קודש כפול היה - מנא ליה?

אילימא מיניה :

שהרי כאן שבעים ואחד מנה, (שמות לח, כח) "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים" - ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט. ואם איתא, מאה ואחד ככר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה!

- אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט, ש"מ מנה של קודש כפול היה!

ודילמא : כללי - קחשיב בככרי, פרטי - לא קא חשיב בככרי.

אלא מהכא :

(שמות לח, כט) "ונחושת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל" - שהרי כאן תשעים וששה מנה, ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט.

- שמע מינה מנה של קודש כפול היה!

ודילמא, פרטא רבה - קא חשיב בככרי, פרטא זוטא - לא קחשיב בככרי.

אלא אמר רב חסדא – מהכא :

(יחזקאל מה, יב) "והשקל עשרים גרה; עשרים שקלים, חמשה ועשרים שקלים, עשרה וחמשה שקל, המנה יהיה לכם". [ה ע"ב]

- והא מאתן וארבעין הויין? - אלא ש"מ : מנה של קודש מנה כפול היה!

ושמע מינה : מוסיפין על המדות - ואין מוסיפין יתר על שתות;

ושמע מינה : שתותא מלבר.

אמר ר' חנינא : שאלתי את ר' אליעזר בבית מותבא רבא : מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים?

א"ל : גזירת הכתוב היא. ועוד - שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים.

ועוד שאלתיו : מאי לשון "רפידים"?

ואמר לי : רפידים – שמה.

כתנאי :

ר' אליעזר אומר : רפידים - שמה ;

ר' יהושע אומר : שריפו עצמן מדברי תורה. וכן הוא אומר : (ירמיהו מז, ג) "לא
הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים".

ועוד שאלתיו : מאי לשון "שטים"?

ואמר לי : שטים – שמה.

כתנאי :

ר' אליעזר אומר : שטים – שמה ;

רבי יהושע אומר : שנתעסקו בדברי שטות.

(במדבר כה, ב) "ותקראן לעם לזבחי אלהיהן" –

רבי אליעזר אומר : ערומות פגעו בהן ;

ר' יהושע אומר : שנעשו כולן בעלי קריין.

מתני :

פרה - שילדה מין חמור, וחמור - שילדה כמין סוס, פטורה מן הבכורה, שנאמר :
(שמות יג, יג) "פטר חמור", (שמות לד, כ) "פטר חמור" - שני פעמים : עד שיהא היולד
חמור והנולד חמור.

ומה הם באכילה?

בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה - מותר באכילה ; וטמאה שילדה כמין בהמה
טהורה - אסור באכילה.

שהיוצא מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור.

גמ':

תנן התם:

רחל - שילדה מין עז, ועז - שילדה מין רחל, פטור מן הבכורה.

ואם יש בו מקצת סימנין – חייב.

מנא הני מילי?

אמר רב יהודה:

דאמר קרא: (במדבר יח, יז) "אך בכור שור" - שיהא הוא שור ובכורו שור;
"בכור כשב" - שיהא הוא כשב ובכורו כשב; "בכור עז" - שיהא הוא עז ובכורו עז.

יכול אפי' יש בו מקצת סימנין? - ת"ל: "אך" – חלק.

והא תנא "פטר" "פטר" קנסיב לה לפרה?

הוא דאמר כרבי יוסי הגלילי. דתניא:

ר' יוסי הגלילי אומר: "אך בכור שור" - עד שיהא הוא שור ובכורו שור; "בכור כשב" - עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב; "או בכור עז" - עד שיהא הוא עז ובכורו עז.

יכול אפי' יש בו מקצת סימנין? - ת"ל: "אך" – חלק.

במאי קמיפלגי?

תנא דידן סבר: גלי רחמנא בקדושת דמים, וה"ה בקדושת הגוף. ור' יוסי סבר: גלי רחמנא בקדושת הגוף, וה"ה בקדושת דמים, וגמר קדושת דמים מקדושת הגוף.

ותנא דידן: האי "בכור" "בכור" - מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדר' יוסי בר' חנינא –

דאמר ר' יוסי בר' חנינא: למה נאמרו אימורין בבכור שור, אימורין בבכור כשב, אימורין בבכור עז?

צריכא: דאי כתב רחמנא בבכור שור - שכן נתרבה בנסכים; כשב - שכן נתרבה באלוה; בעז - שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים ביחיד.

חדא מחדא - לא אתיא. תיתי חדא מתרתי?

בהי לא ליכתוב?

לא ליכתוב רחמנא בשור ותיתי מהנך - מה להנך שכן נתרבו אצל פסחים!
לא לכתוב בכשב ותיתי מהנך - מה להנך שכן נתרבו אצל עבודת כוכבים
בציבור!
לא ליכתוב רחמנא בעז ותיתי מהנך - מה להנך שכן יש בהן צד רבוי אצל מזבח!
- הילכך צריכי.

ורבי יוסי הגלילי: אם כן ליכתוב קרא - "אך בכור שור כשב ועז", "בכור" "בכור" -
למה לי? - אלא לאו, ש"מ: עד שיהא הוא שור ובכורו שור.
ורבי יוסי הגלילי: האי "פטר חמור" "פטר חמור" - מאי עביד ליה?
מיבעי ליה לכדתניא:

ר' יוסי הגלילי אומר: מתוך שנא: (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור
האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה" - שומע אני אפי' פטרי סוסים
וגמלים? - ת"ל: "פטר חמור" - פטר חמור אמרתי לך, ולא פטרי סוסים
וגמלים.

ועדיין אני אומר: פטרי חמור – בשה, פטרי סוסים וגמלים - בכל דבר? [וע"א]
תלמוד לומר: "פטר חמור" "פטר חמור" - שני פעמים: פטרי חמורים אמרתי
לך - ולא פטרי סוסים וגמלים.

פריך רב אחאי:

אי כתב רחמנא חד - הוה אמינא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא
ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, ולעולם – בשה, כתב
רחמנא: "פטר חמור" אחרינא - פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים.
- ואימא: מעטינהו משה, ולעולם בכל דבר?

א"כ, לכתוב רחמנא: "פטר חמור תפדה בשה" "וחמור תפדה בשה", "פטר חמור
תפדה בשה" "פטר חמור תפדה בשה" - למה לי? - פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי
סוסים וגמלים.

ותנא דידן: למעוטי סוסים וגמלים - מנא ליה?

אמר רב פפא:

(שמות לד, יט) "כל מקנך תזכר" - כלל; "שור ושה וחמור" - פרט.

כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט: שור ושה וחמור - אין, מידי אחרינא - לא.

ורבי יוסי הגלילי: "פטר" - הפסיק הענין.

ורבנן: וי"ו - הדר ערבי קרא.

ורי יוסי הגלילי: לא לכתוב - לא וי"ו ולא פטר.

ורבנן: אידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף, פסיק להו, והדר עריב להו.

איבעיא להו:

פרה שילדה מין חמור, ויש בו מקצת סימנין - מהו? - עז שילדה מין רחל, ורחל שילדה מין עז, דכי יש מקצת סימנין חייבת בבכורה - דהא טהורה והא טהורה, הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף. הכא, דהא טמאה והא טהורה, הא קדושת הגוף והא קדושת דמים - לא, או דלמא כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה - קדוש?

ואת"ל - כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה - קדוש. חמור שילדה מין סוס - מהו? - הכא ודאי לא בת מיקדש בבכורה הוא, או דלמא כיון דמין טמאה הוא - קדוש?

אם תמצא לומר - כיון דמין טמאה הוא - קדוש. פרה שילדה מין סוס - מהו? - הכא ודאי הא טהורה והא טמאה, הא בת מיקדש בבכורה והא לא בת מיקדש בבכורה, או דלמא סימנין מילתא היא?

תא שמע:

בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה - פטורה מן הבכורה.

אם יש בו מקצת סימנין - חייבת בבכורה.

- מאי לאו, אפי' פרה שילדה מין סוס!

לא. פרה שילדה מין חמור.

ת"ש :

פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס - פטורה מן הבכורה.

אם יש בו מקצת סימנין - חייבת בבכורה.

- מאי לאו, אתרוייהו!

לא, אפרה שילדה מין חמור.

אבל חמור שילדה מין סוס - למאי קתני לה? לפטורא? – פשיטא! – השתא, ומה פרה שילדה מין חמור דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה נינהו - אמרת אם יש בו מקצת סימנין – אין, ואי לא – לא, חמור שילדה מין סוס – מיבעיא!?

איצטריך: ס"ד - התם הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים, הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות, אבל הכא - דאידי ואידי אין לה קרנים ואידי פרסותיה קלוטות, אימא - חמור אדום בעלמא הוא, קמשמע לן.

ומה הן באכילה כו' :

למה לי למיתני - "שהיוצא"?

סימנא בעלמא הוא, דלא תיחלף לך. דלא תימא: זיל בתריה דידיה, והאי טהור מעליא הוא והאי טמא מעליא הוא, אלא זיל בתר אימיה.

מנא הני מילי?

דתנו רבנן :

(ויקרא יא, ד) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" - יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה - ואי אתה אוכלו, ואיזה זה? - טהור שנולד מן הטמא.

או אינו אלא טמא הנולד מן הטהור, ומאי "ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" - [ו ע"ב] הכי קאמר: דבר הבא ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה לא תיכול?

ת"ל: (ויקרא יא, ד) "גמל טמא הוא" - הוא טמא, ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור.

רבי שמעון אומר: (ויקרא יא, ד) "גמל", (דברים יד, ז) "גמל" - שני פעמים, אחד - גמל הנולד מן הגמלה, ואחד - גמל הנולד מן הפרה.

ורבנן, האי "גמל" "גמל" - מאי עבדי ליה?

חד - לאסור עצמו, וחד - לאסור חלבו.

ור' שמעון, לאסור חלבו - מנא ליה?

נפקא ליה מ-"את הגמל".

ורבנן: אתים - לא דרשי.

כדתניא:

שמעון העמסוני היה דורש כל את ואת שבתורה, כיון שהגיע (דברים ו, יג) ל-"את ה' אלהיך תירא" - פירש.

אמרו לו תלמידיו: ר', כל אתין שדרשת - מה תהא עליהם?

אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה.

עד שבא רבי עקיבא ולימד: "את ה' אלהיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

אלא מעתה, טעמא דרבנן - מ-"גמל" "גמל" ור' שמעון מ-"את הגמל", הא לאו הכי - הוה אמינא חלב דבהמה טמאה שרי?

מאי שנא מהא דתניא: "הטמאים" - לאסור צירן, ורוטבן, וקיפה שלהן?

איצטריך: סלקא דעתך אמינא - הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, דאמר מר: דם נעכר ונעשה חלב, וכיון דחידוש הוא - בבהמה טמאה נמי לישתרי? - קמ"ל.

הניחא למאן דאמר - דם נעכר ונעשה חלב, אלא למאן דאמר - איבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חדש, מאי איכא למימר?

איצטריך: סד"א הואיל וליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא, והאי חלב - כי אבר מן החי הוא ושרי, והילכך - אפי' בבהמה טמאה לישתרי? - קמ"ל.

וחלב דבהמה טהורה - מנלן דשרי?

אילימא, מדאסר רחמנא בשר בחלב - הא לחודיה שרי?

ואימא, חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה, בשר בחלב - בהנאה נמי אסור! ולר"ש דשרי בהנאה, משכחת לה - למילקי על בישוליה!

אלא, מדגלי רחמנא דבפסולי המוקדשין : (דברים יב, טו) "תזבח" - ולא גיזה, "בשר" - ולא חלב, הא - דחולין שרי!

ואימא, דחולין - אסור באכילה ושרי בהנאה, דקדשים - בהנאה נמי אסור!
אלא מדכתיב : (משלי כז, כז) "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותך".
ודילמא – לסחורה!

אלא, מדכתיב : (שמואל א יז, יח) "ואת עשרת חריצי החלב".
ודלמא – לסחורה?

אטו דרכה של מלחמה לסחורה!
ואיבעית אימא מהכא : (שמות ג, ח) "ארץ זבת חלב ודבש" - ואי לא דשרי, משתבח לן קרא במידי דלא חזי!
ואב"א מהכא : (ישעיהו נה, א) "לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב".

אלא מעתה, "שפן" "שפן", "ארנבת" "ארנבת", "חזיר" "חזיר" - להני הוא דאתו?
אלא, לכדתניא : למה נשנו בבהמה? - מפני השסועה, ובעופות? - מפני הראה.
"גמל" "גמל" - נמי להכי הוא דאתא?
כל היכא דאיכא למידרש – דרשינן.

ת"ר :

רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל - פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים – חייבת.

ר' שמעון אומר : עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו.

איבעיא להו :

לאכילה - מי בעי ר"ש ראשו ורובו, או לא?

לענין בכורה – כתיב (במדבר יח, יז) "אך בכור שור" - עד שיהא הוא שור ובכורו שור, אבל לאכילה - גמל הוא דאמר רחמנא דאסיר, הא [ז"ע"א] אישתני מגמל - שפיר דמי, או דלמא לא שנא?

ת"ש :

בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה - אסור באכילה. ואם דומה ראשו ורובו לאמו - חייב בבכורה.

- שמע מינה לאכילה נמי בעי ר' שמעון ראשו ורובו!

לא. לבכורה דוקא. דיקא נמי דקא שבקה לאכילה, וקם ליה אבכור. ש"מ: לבכורה - הוא דבעי ר' שמעון ראשו ורובו, אבל לאכילה - לא!

לעולם אימא לך - לאכילה נמי בעי, ובכורה איצטריך: סד"א - הואיל וכתוב: (במדבר ית, יז) "אך בכור שור" - עד שיהא הוא שור ובכורו שור, ולא תיסגי ליה בראשו ורובו עד דאיכא כוליה? - קמשמע לן.

ת"ש:

(ויקרא יא, ד) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה": זה - אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד. ואי זה, זה הבא בסימן אחד? - זה טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור.

יכול אפילו עבורו מן הטמא? - ת"ל: (דברים יד, ד) "שה כשבים ושה עזים" - עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה - דברי ר' יהושע.

ר' אליעזר אומר: לא בא הכתוב להתיר את המותר, אלא להוסיף על המותר. ואיזה זה - טמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא.

או אינו אלא עבורו מן הטהור? - תלמוד לומר: "שור שה כשבים ושה עזים" - מכל מקום.

- קרי ליה טמא - כרבי שמעון, וקאמר: אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד!

האי תנא - סבר ליה כוותיה בחדא, ופליג עליה בחדא.

ואיכא דמקשי ומותיב:

עבורו מן הטמא - מי מעברא?

והאמר ר' יהושע בן לוי: לעולם אין מתעברת - לא טמאה מן הטהור, ולא טהורה מן הטמא, ולא גסה מן הדקה, ולא דקה מן הגסה, ולא בהמה מן חיה, ולא חיה מן בהמה חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו שהיו אומרים חיה מתעברת מבהמה?

וא"ר ירמיה: דאיעבר מקלוט בן פרה, ואליבא דרבי שמעון קאמר.

- וקאמר : אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד!

האי תנא - סבר לה כוותיה בחדא, ופליג עליה בחדא.

למימרא דרבי אליעזר סבר - זה וזה גורם מותר, ור' יהושע סבר - זה וזה גורם אסור?
- והא איפכא שמעינן להו :

ולד טריפה –

רבי אליעזר אומר : לא יקרב לגבי מזבח ;

ורבי יהושע אומר : יקרב לגבי מזבח!!

בעלמא סבר ר' אליעזר - זה וזה גורם אסור, ושאני הכא - דאם כן נכתוב קרא - "שה
כשבים ועזים", "שה" "ושה" - למה לי? - שמע מינה שה מכל מקום.

ורבי יהושע אמר לך : בעלמא זה וזה גורם מותר, והכא - אם כן לכתוב קרא – "שור
כשב ועז", "כשבים ועזים" - למה לי? - ש"מ עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה.

ת"ש :

רבי שמעון אומר : "גמל" "גמל" - שני פעמים, אחד - גמל הנולד מן הגמל,
ואחד - גמל הנולד מן הפרה.

ואם ראשו ורובו דומה לאמו - מותר באכילה.

- שמע מינה לאכילה נמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, שמע מינה.

שהיוצא מן הטמא וכו' :

בעו מינה מרב ששת : מי רגלים של חמור – מהו?

ותיבעי (ליה) [להו] - דסוסים וגמלים?

דסוסים וגמלים - לא מיבעיא להו, דלא עכירי ולא דמו לחלב. מיא עול מיא נפוק. כי
קמיבעיא להו דחמור, דעכירי ודמו לחלב. מאי? מגופיה קא מימצצי – ואסירי, או
דלמא מיא עול מיא נפוק - והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא?

אמר להו רב ששת : תניתוה - שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור.

- מטמא - לא קאמר, אלא "מן [ז ע"ב] הטמא" - והני נמי מינא דטמא הוא.

ואיכא דאמרי :

דסוסים וגמלים - לא קא מיבעיא להו, דלא שתו אינשי. כי קמיבעיא להו – דחמור,
דשתו אינשי, ומעלו לירקונא. מאי?

אמר להו רב ששת: תניתוה - היוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור. והני
נמי - מטמא קאתי.

מיתיבי :

מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? - מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות
אותו מגופן!

הוא דאמר כר' יעקב, דאמר: דובשא - רחמנא שרייה.

דתניא :

ר' יעקב אומר: (ויקרא יא, כא) "אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף" - זה אתה
אוכל ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא.

שרץ עוף טמא - בהדיא כתיב!?

אלא :

שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ. ואיזה
זה? - זה דבש דבורים.

יכול אף דבש הגזין והצירעין?

אמרת - לא.

ומה ראית לרבות דבורים, ולהוציא הגזין והצירעין?

מרבה אני דבש דבורים - שאין לו שם לווי, ומוציא אני דבש הגזין והצירעין -
שיש לו שם לווי.

כמאן אזלא הא דתניא :

דבש הגזין והצירעין – טהור, ומותר באכילה?

דלא כרבי יעקב.

טהור - אלמא בעי מחשבה.

תניא נמי הכי: דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין - שלא במחשבה.

חלי דיחמורתא - סבור רבנן למימר ביעי נינהו, ואסירן.

אמר רב ספרא: זרעא דאילא הוא. דאזיל בתר אילתא, ואידי דרחמה צר - לא מזדקקא, ואזיל בתר יחמורתא – ונתרי.

אמר רב הונא: עור הבא כנגד פניו של חמור – מותר. מ"ט? - פירשא בעלמא הוא.

א"ל רב חסדא: תניא דמסייע לך –

עור הבא כנגד פניו של אדם - בין חי בין מת – טהור.

- מאי לאו - בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה!

לא. בין הוא חי ואמו (מתה) [חיה], בין הוא מת ואמו חיה.

והתניא: בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה?

אי תניא - תניא.

מתני':

דג טמא שבלע דג טהור - מותר באכילה;

וטהור שבלע דג טמא - אסור באכילה;

- לפי שאינו גידולו.

גמ':

טעמא - דחזיניה דבלע. הא לא חזיניה דבלע, אמרי - אשרוצי אשריץ.

מנלן?

דתניא: דג טמא – משריץ. דג טהור - מטיל ביצים.

אי הכי, כי חזינא דבלע, אמרי': האי – איעכלא, והאי - אשרוצי אשריץ?

אמר רב ששת: כגון שמצאו דרך הריעי.

רב פפא אמר: כגון שמצאו דרך בית הבליעה.

רב נחמן אמר : כגון שמצאו שלם.

רב אשי אמר : רוב דגים במינן משריצין, וכמי שבלע לפנינו דמי.

ת"ר :

דג טמא – משריץ. דג טהור - מטיל ביצים.

כל המוליד – מניק, וכל המטיל ביצים – מלקט, חוץ מעטלף - שאף על פי

שמטיל ביצים, מניק. [ח ע"א]

הדולפנין פרין ורבין - כבני אדם.

מאי – דולפנין?

אמר רב יהודה : בני ימא.

כל שביציו מבחוץ – מוליד וכל שבפנים - מטיל ביצים/

איני?

והאמר שמואל : אווז ואווז בר - כלאים זה בזה.

- והוינן בה : מ"ט?

אמר אביי : זה - ביציו מבחוץ, וזה - ביציו מבפנים.

ותרוייהו מטילי ביצים!

אלא, כל שזכרותו מבחוץ – מוליד, מבפנים - מטיל ביצים.

כל שתשמישו ביום - יולד ביום; בלילה - יולד בלילה.

כל שתשמישו בין ביום בין בלילה - יולד בין ביום בין בלילה.

תשמישו ביום יולד ביום – תרנגול;

בלילה יולד בלילה – עטלף;

תשמישו בין ביום בין בלילה יולד בין ביום בין בלילה – אדם, וכל דדמי ליה.

למאי נפקא מינה?

לכדרב מרי בריה דרב כהנא, דאמר רב מרי בריה דרב כהנא : בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט - ולא מצא בה ביצה, ולמחר השכים ומצא בה ביצה - מותרת באכילה ביו"ט.

אימר : לא בדק יפה.

והלא - בדק יפה?

אימר : יצתה רובה וחזרה הוה, וכדרכי יוחנן. דא"ר יוחנן : ביצה שיצתה רובה מערב יו"ט וחוזרת - מותרת לאוכלה ביו"ט.

כל שתשמישו ועיבורו שוה - יולדים ומגדלים זה מזה.

הכל משמשין פנים כנגד עורף, חוץ משלשה שמשמשין פנים כנגד פנים, ואלו הן : דג, ואדם, ונחש.

ומ"ש הני תלתא?

כי אתא רב דימי, אמרי במערבא : הואיל ודיברה עמהם שכינה.

תנא : גמל - אחור כנגד אחור.

ת"ר :

תרנגולת - לעשרים ואחד יום, וכנגדה באילן - לז' ;

כלב - לחמשים יום, וכנגדו באילן - תאינה ;

חתול - לחמשים ושנים יום, וכנגדו באילן - תות ;

חזיר - לששים יום, כנגדו באילן - תפוח ;

שועל וכל מיני שרצים - ששה חדשים, וכנגדם באילן - תבואה ;

בהמה דקה טהורה - לחמשה חדשים, וכנגדן באילן - גפן ;

בהמה גסה טמאה - לשנים עשר חודש, וכנגדו באילן - דקל ;

טהורה - לתשעה חדשים, וכנגדה באילן - זית ;

הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף - לשלש שנים, וכנגדן באילן - בנות שוח ;

אפעה - לשבעים שנה, וכנגדו באילן – חרוב;

חרוב זה, משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו - שבעים שנה, וימי עיבורו - שלש שנים.

נחש - לשבע שנים, ולאותו רשע - לא מצינו חבר. ויש אומרים: מוכססים.

מנא הני מילי?

אמר רב יהודה אמר רב, ומטו בה משום דר' יהושע בן חנניא: שנאמר: (בראשית ג, יד) "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה" - אם מבהמה נתקללה, מחיה - לא כ"ש?

אלא לומר לך: כשם שנתקללה הבהמה מחיה - אחד לשבעה, ומאי ניהו? - חמור מחתול, כך נתקלל הוא מבהמה אחת לשבע, דהוה ליה שב שני.

אימא: כשם שנתקללה חיה מבהמה אחת לשלש (שנים) - ומאי ניהו? - ארי מחמור, כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש (שנים) - דהוה ליה תשע שנים! [ח ע"ב]

מי כתיב – "מכל החיה ומכל הבהמה"? – "מכל הבהמה ומכל החיה" – כתיב. ארור הוא - מבהמה שנתקללה מחיה.

ואימא: כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשלש, ומאי ניהו? - עז מחתול, כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש, דהוה ליה חמיסר ירחי?

איבעית אימא: "מכל הבהמה" – כתיב;

אי בעית אימא: קללה הוא, קללה שדי עילויה.

א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא: נחש לכמה מיעבר ומוליד?

א"ל: לשב שני.

והא סבי דבי אתונא, ארבעינהו ואוליד לתלת?

הנהו מיעברי הוו מעיקרא ד' [שנין].

והא קמשמשי שמושי?

אינהו נמי משמשי, כאדם.

והא חכימי אינהו?

אנן חכימין מינייהו.

אי חכימת, זיל זכינהו, ואיתינהו לי.

אמר ליה : כמה הוו?

שיתין גברי.

אמר ליה : עביד לי ספינתא, דאית בה שיתין בתי, וכל ביתא אית בה שיתין ביסתרקי.

עבד ליה.

כי מטא להתם, [על] לבי טבחא. אשכחיה לההוא גברא דקא פשיט חיותא.

א"ל : רישך לזבוני?

א"ל : אין.

א"ל : בכמה?

א"ל : בפלגא דזוזא.

יהב ליה.

לסוף, א"ל : אנא רישא דחיותא אמרי לך?

אמר ליה : אי בעית דאישבקך, סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא.

א"ל : מסתפינא, דכל דמחוי - קטלי ליה.

א"ל : דרי כריכא דקניא, וכי מטית להתם - זקפה כמאן דקא מתפח.

אזל. אשכח דרבנאי מגואי, ודרבנאי מבראי. דאי חזו כרעא דעיילא - קטלי להו לבראי, ודנפקא - קטלי להו לגואי.

אפכה לסנדליה - קטלי להו לגואי. אפכה לסנדליה - קטלי להו לכולהו.

[אזל], אשכח ינוקי מלעיל, סבי מלתחת.

אמר : אי יהיבנא שלמא להני - קטלי לי הני, סברי אנן עדיפינן דאנן קשינן טפי ואינהו דרדקי. אמר : שלמא לכו.

אמרו ליה : מאי עבידתיד?

אמר להו : (אנא) חכימא דיהודאי אנא. בעינא למיגמר חכמתא מינייכו.

אי הכי, ניבעי לך.

אמר להו : לחיי, אי זכיתו [לי] - כל דבעיתו עבידו בי, ואי זכינא בכו - איכלו גבאי בספינתא.

א"ל:

ההוא גברא דאזיל ובעי אתתא - ולא יהבו ליה, מאי חזי ליה, דאזיל היכא

דמדלו (מיניה) [מינה]?

שקל סיכתא דצה לתתאי - לא עאל, לעילאי – עאל. אמר: האי נמי מיתרמי בת מזליה.

גברא דאזיף וטריף, מאי חזא דהדר אזיף?

אמר להו: גברא אזל לאגמא קטל קמא טונא, ולא מצי ביה. קטיל ומנח עילויה, עד דאיתרמי איניש מדלי ליה.

אמרו ליה: אימא לן מילי דבדיאי.

אמר להו: הוה ההוא כודניתא דילידא, והוה תלי ליה פיתקא וכתב ביה: דמסיק בבי אבא מאה אלפא זוזי.

אמרו ליה: וכודניתא מי ילדה?

אמר להו: הי ניהו מילי דבדיאי.

מילחא כי סריא - במאי מלחי לה?

אמר להו: בסילתא דכודניתא.

ומי איכא סילתא לכודנתא?

ומילחא - מי סרי?!

בני לן ביתא באוירא דעלמא.

אמר שם, תלא בין רקיעא לארעא. אמר להו: אסיקו לי ליבני וטינא.

מציעתיה דעלמא – היכא?

זקפה לאצבעתיה, אמר להו: הכא.

א"ל: ומי יימר?

אייתו אשלי ומשחו.

אית לן בירא בדברא, עיילא למתא.

א"ל: אפשילו לי חבלי מפארי, ואעייליה.

אית לן ריחיא, דתבירא חייטיה.

אמר: כרוכו לי מיניה גרדי, וואיחייטיה.

משרא דסכיני - במאי קטלי?

בקרנא דחמרא.

ומי איכא - קרנא לחמרא?

ומי איכא - משרא דסכיני??!

אייתו ליה תרי ביעי. א"ל: הי דזגתא אוכמתי, והי דזגתא חיוורת?
אייתי להו איהו תרי גביני. אמר להו: הי דעיזא אוכמתי, והי דעיזא חיוורתי??!

ורצוצא דמית, מהיכא נפיק רוחיה?

מהיכא דעל – נפק.

אחוי לן מנא דלא שוי חביליה.

אייתו (כל חד וחד) בודיא. פשטוה, לא הוה עייל בתרעא. אמר להו: אייתו מרי,
סיתרוה. היינו - מנא דלא שוו חביליה.

איתינהו. כל חד וחד כי חזי שיתין ביסתרקי, אמר: כולהו חבראי להכא אתו.

אמר ליה לספונא: שרי ספינתך.

בהדי דקאתו, שקל עפרא מעפרייהו. [ט ע"א]

כי מטי לבי בליעי, מלא כוזא דמיא מבי בליעי.

כד אתו, אוקמינהו קמי קיסר.

חזנהו דהוו מעני.

א"ל: הני לאו נינהו!

שקל מעפרייהו, ושדא עילויהו. אקשו לאפי מלכא.

אמר ליה: כל דבעית - עביד בהו.

(אייתינהו) [אייתי הנהו] מיא דאייתי מבי בליעי, שדינהו (בתיגדא) [בתיגרא].

אמר להו: מליוה להו, ואיזילו לכו.

מלו ושדו ביה קמאי קמאי - ובלע להו. מלו - עד דשמיט כתפייהו, ובלו להו ואזול.

מתני':

חמורה שלא ביכרה וילדה –

שני זכרים - נותן טלה אחד לכהן ;

זכר ונקבה - מפריש טלה אחד לעצמו.

שתי חמוריו שלא ביכרו וילדו –

שני זכרים - נותן שני טלאים לכהן ;

זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - נותן טלה אחד לכהן ;

שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - אין לכהן כלום.

אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה (וילדה) [וילדו] –

שני זכרים - נותן טלה אחד לכהן ;

זכר ונקבה - מפריש טלה אחד לעצמו.

שנאמר: (שמות יג, יג) "ופטר חמור תפדה בשה".

מן הכבשים, ומן העזים, זכר, ונקבה, גדול, וקטן, תמים, ובעל מום.

פודה בו פעמים הרבה. נכנס לדיר להתעשר, ואם מת - נהנין בו.

גמ':

מאן תנא?

אמר ר' ירמיה: דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי – האמר: אפשר לצמצם.

אמר אביי: אפילו תימא - רבי יוסי הגלילי. שאני התם, דכתיב: (שמות יג, יב) "הזכרים לה'".

וליגמר מיניה?

הא מיעט רחמנא – "הזכרים".

איכא דאמרי:

לימא - דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי – האמר: אפשר לצמצם.

אמר אביי: אפי' תימא רבי יוסי הגלילי. שאני התם, דכתיב: "הזכרים לה'".

בשלמא לר' ירמיה - דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי, היינו דלא קתני - "ויצאו שני ראשיהן כאחד". אלא לאביי, ליתני – "ויצאו שני ראשיהן כאחד"!!

ועוד, תניא: חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד - רבי יוסי הגלילי אומר: שניהן לכהן, שנאמר: "הזכרים לה' "!!

והא כי כתיב האי - בקדושת הגוף הוא דכתיב?

אלא – "משום שנאמר הזכרים לה'".

תויבתא דאביי – תויבתא. [ט ע"ב]

ורבנן, לימא קסברי רבנן - מקצת רחם מקדיש, דאי כוליה רחם מקדיש - נהי דא"א לצמצם, חציצה מיהא איכא?

אמר רב: מין במינו - אינו חוצץ.

זכר ונקבה מפריש טלה כו' :

וכיון דלעצמו הוא, למה לי לאפרושי?

לאפקועי לאיסוריה מיניה.

אלמא, כיון דלא מפקע - אסור בהנאה.

מתני' מני?

ר' יהודה היא, דתניא :

פטר חמור אסור בהנאה [- דברי רבי יהודה];

ורבי שמעון – מתיר.

מאי טעמא דר' יהודה?

אמר עולא : יש לך דבר שצריך פדייה, ומותר!!

ולא? - והרי בכור אדם, שצריך פדייה ומותר?

אלא - יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשה, ומותר!!

ומי הקפידה? - והא רב נחמיה בריה דרב יוסף, פריק ליה בשילקי בשויו?

בשויו - לא קאמר, כי קאמרינן - שלא בשויו. והכי קאמר : יש לך דבר שהקפיד' עליו

תורה לאפקועי לאיסוריה בשה!!

והרי מעשר - שהקפידה עליו תורה בכסף צורי, ותנן - רבי יהודה אומר : במזיד - קידש!

בפטר חמור נמי מיקדשא, כדרבי אלעזר. דאמר רבי אלעזר : אשה יודעת שאין מעשר

שני מתחלל על ידה, ועולה ואוכלתו בירושלים. הכא נמי : אשה יודעת דפטר חמור

איסורא אית ביה, ופרקא ליה בשה ומקדשא בהך דביני וביני.

ורבי שמעון - מאי טעמא?

אמר עולא : יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור!!

ולא? - והרי שביעית, דפדיונה מותר והיא אסורה?

שביעית נמי - פדיונה אסור. דאמר מר : האחרון אחרון – אסור.

ואיבעית אימא :

ר' יהודה ור' שמעון - בהאי קרא קמיפלגי –

דתניא : (דברים טו, יט) "לא תעבד בבכור שורך" - אבל אתה עובד בשלך ובשל

אחרים ; "ולא תגוז בכור צאנך" - אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים - דברי ר'

יהודה.

ר' שמעון אומר : "לא תעבד בבכור שורך" - אבל אתה עובד בבכור אדם ; "לא

תגוז בכור צאנך" - אבל אתה גוזז בכור חמור.

בשלמא לרבי שמעון - היינו דכתיב תרי קראי.

אלא לרבי יהודה - תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים, למה לי!! ותו, לרבי יהודה בכור אדם נמי נימא דאסיר!?

אלא, דכולי עלמא "שורד" - למעוטי בכור אדם הוא דאתא.

כי פליגי ב-"צאנד" - דר' יהודה לטעמיה, דאמר: שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה, וכי איצטריך קרא - למישרי בגזה ועבודה. ור' שמעון סבר: שותפות עובד כוכבים פטורה מן הבכורה, ולענין גזה ועבודה לא איצטריך קרא, כי איצטריך קרא - לפטר חמור.

בשלמא לר' יהודה - היינו דכתיב "צאנד", ו-"שורד" אטו צאנד.

אלא לרבי שמעון - "שורד" ו-"צאנד" למה לי?

קשיא.

אמר רבה: ומודה ר' שמעון לאחר עריפה - שהוא אסור.

מאי טעמא?

גמר "עריפה" "עריפה" - מעגלה ערופה.

אמר (רבא) [רבה]: מנא אמינא ליה? -

דתניא:

הערלה, וכלאי הכרם, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי מצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב - כולן מטמאין טומאת אוכלין.

רבי שמעון אומר: כולן אין מטמאין טומאת אוכלין.

ומודה ר' שמעון בבשר בחלב - שמטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לו שעת הכושר.

- ואמר רבי אסי א"ר יוחנן: מ"ט דר"ש? - דכתיב: (ויקרא יא, לד) "מכל האוכל אשר יאכל": אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים - קרוי אוכל, שאי אתה יכול להאכילו לאחרים - אינו קרוי אוכל. [י ע"א]

אי הכי, בשר בחלב - מאי איריא דהיתה לה שעת הכושר, תיפוק לי דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא? - דתניא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה, שנאמר: (דברים יד, ב) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך", ולהלן הוא אומר: (שמות כב, ל) "ואנשי

קודש תהיון ליי" : מה להלן - אסור באכילה ומותר בהנאה, אף כאן - אסור באכילה ומותר בהנאה!!

חדא ועוד קאמר : חדא - דאוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוא, ועוד - לדידיה נמי הרי היתה לו שעת הכושר.

- ואם איתא דלאחר עריפה שרי רבי שמעון, ליתני : ומודה רבי שמעון בפטר חמור ובשר בחלב שמטמאין טומאת אוכלין!

אי דחשיב עליה - הכי נמי, הכא במאי עסקינן - דלא חשיב עליה.

וטעמא מאי מטמאי רבנן?

אמרוה רבנן קמיה דרב ששת : הואיל ואיסורו חישובו.

ולרבנן, מי אמר - הואיל ואיסורו חישובו? - והא תנן : שלשה עשר דברים אמרו בנבלת עוף טהור וזו אחת מהן - צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר. - ואי איסורו חישובו, למה לי מחשבה?

הא מני - רבי שמעון היא.

תא שמע :

נבלת בהמה טמאה - בכל מקום, ונבלת עוף טהור והחלב – בכפרים, צריכים מחשבה ואינם צריכים הכשר.

- ואי אמרת איסורו חישובו, למה לי מחשבה?

הא מני - רבי שמעון היא.

תא שמע :

נבלת בהמה טהורה - בכל מקום, ונבלת עוף הטהור והחלב – בשווקים, אינן צריכין מחשבה ולא הכשר.

- הא טמאה, בעיא מחשבה.

וכי תימא - הא מני רבי שמעון היא, הא מדסיפא רבי שמעון הוי - רישא לאו רבי שמעון! דקתני סיפא : רבי שמעון אומר : אף הגמל והארנבת והשפן והחזיר - אינן צריכין לא מחשבה ולא הכשר. ואמר רבי שמעון : מה טעם? - הואיל ויש בהן סימני טהרה!

אלא - אמר רבא :

דכולי עלמא - לא אמרינן איסורו חישובו. ואי דערפיה מיערף - הכי נמי. [י
ע"ב] הכא במאי עסקינן - כגון ששחטו להתלמד בו.

ובפלוגתא דנימוס ור' אליעזר. דתניא :

אמר ר' יוסי: סח לי נימוס אחיו של ר' יהושע הגרסי, שהשוחט את העורב
להתלמד בו - דמו מכשיר.

ר' (אליעזר) [אלעזר] אומר: דם שחיטה - לעולם מכשיר.

רבי (אליעזר) [אלעזר] - היינו תנא קמא?

אלא, לאו איסורו חישובו - איכא בינייהו. תנא קמא סבר: דמו מכשיר לעלמא, אבל
לגופיה - בעי מחשבה. ואתא רבי (אליעזר) [אלעזר] למימר: דם שחיטה לעולם מכשיר,
ואפי' לגופיה נמי - לא בעי מחשבה.

ממאי? - דילמא טעמא דר' אליעזר התם: דשאני עורב הואיל ויש בו סימני טהרה.
ומנלן דסימני טהרה מילתא היא? - דקתני עלה דההיא: א"ר שמעון: מה טעם? -
הואיל ויש בו סימני טהרה. - וכי תימא אי משום סימני טהרה, מאי איריא להתלמד,
אפי' להתעסק נמי? - אין הכי נמי, ומשום נימוס.

איתיביה [אביי]:

לא רצה לפדותו, עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה – דברי רבי
יהודה.

ורבי שמעון – מתיר!

אימא: ומחיים - אסור בהנאה, ור"ש – מתיר.

והא מדסיפא מחיים הוי, רישא לאו מחיים! דקתני סיפא:

לא ימיתנו - לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה, ולא יכניסנו לחדר
וינעול דלת לפניו בשביל שימות, ואסור בגיזה ועבודה - דברי רבי יהודה;

ורבי שמעון מתיר!!

רישא וסיפא – מחיים. רישא - בהנאת דמיו, סיפא - בהנאת גופו.

וצריכא: דאי תנא הנאת דמיו - בההוא קא שרי רבי שמעון, אבל בהנאת גופו - אימא
מודה ליה לרבי יהודה. ואי תנא בהנאת גופו - בההיא קאסר רבי יהודה, אבל בהנאת
דמיו - אימא מודה לרבי שמעון. צריכא.

וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: מודה רבי שמעון לאחר עריפה, שהוא אסור.

ואמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא:

(שמות יג, יג) "וערפתו": נאמר כאן – "עריפה", ונאמר להלן – "עריפה". מה

להלן – אסור, אף כאן – אסור.

- מני? - אילימא רבי יהודה? - מחיים מיסר אסור. אלא לאו - רבי שמעון היא!

א"ל רב ששת: ספרא חבריך תרגומה: לעולם - רבי יהודה, ואיצטריך: סלקא דעתך

אמינא - עריפה במקום פדייה עומדת, מה פדייה מתרת - אף עריפה מתרת. קמ"ל.

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? - מדתני לוי:

הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יופסד ממונו.

- מני? - אילימא רבי יהודה, הא מיפסד וקאי. אלא לאו, רבי שמעון היא!

איבעית אימא - רבי יהודה, ואיבעית אימא - רבי שמעון:

איבעית אימא רבי יהודה: אפסידא - דביני ביני.

ואיבעית אימא רבי שמעון: לפחת מיתה.

וכן אמר ריש לקיש: מודה רבי שמעון לאחר עריפה, שהוא אסור.

ורבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אמר: עדיין היא מחלוקת.

איכא דמתני לה להא דרב נחמן – אהא:

המקדש בפטר חמור - אינה מקודשת.

- לימא מתניי דלא כרבי שמעון?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לאחר עריפה, ודברי הכל.

איכא דאמרי: הא מני? - לא רבי יהודה ולא רבי שמעון. אי רבי שמעון - תיקדש

בכוליה. אי רבי יהודה - תיקדש בהך דביני ביני!

אמר רבה בר אבוא אמר רב:

לעולם - רבי יהודה, וכגון: שאינו שוה אלא שקל.

- וסבר לה כרבי יוסי בר יהודה, דתניא:

(שמות יג, יג) "תפדה", (שמות לד, כ) "תפדה" - [תפדה] מיד, תפדה כל שהוא.

רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל.

אמר רב: "תפדה", "תפדה" - [תפדה] מיד, תפדה כל שהוא.

פשיטא?

איצטריך: סד"א - הואיל ואיתקש לבכור אדם, מה בכור אדם - אחר שלשים וחמש, האי נמי - אחר שלשים וחמש, קמ"ל - "תפדה" - מיד, "תפדה" - כל שהוא.

רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל.

ממה נפשך: אי מקיש לבכור אדם - חמש ליבעי? ואי לא מקיש - שקל מנא ליה?
לעולם - לא מקיש. אמר רבא: אמר קרא: (ויקרא כז, כה) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש" - כל ערכין שאתה מעריך, לא יהו פחותין משקל.
ורבנן: ההוא [יא ע"א] בהשג יד - כתיב.

אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים.

וכמה?

אמר רב יוסף: אפי' פטרוזא בר דנקא.

אמר רבא: אף אנן נמי תנינא: גדול וקטן.

פשיטא?

מהו דתימא: כולי האי - לא. אי נמי: פטרוזא - לא. קמ"ל.

(רבי יהודה) [דבין] נשיאה, הוה ליה פטר חמור. שדריה לקמיה דרבי טרפון. אמר ליה:
כמה בעינא למיתב לכהן?

אמר ליה: הרי אמרו: עין יפה - בסלע, עין רעה - בשקל, בינונית - ברגיא.

אמר רבא: הלכתא - ברגיא.

וכמה?

תלתא זוזי, רגיל הכא ורגיל הכא.

קשיא - הלכתא אהלכתא!!

לא קשיא: כאן - בבא לימלך, כאן - בעושה מעצמו.

אמר רבי יצחק אמר ריש לקיש:

מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו, פודהו בשויו.

למאן?

אילימא לרבי יהודה - הא אמר: הקפידה עליו תורה בשה!

אלא לרבי שמעון.

רב אחא מתני הכי: רבינא קשיא ליה: רבי יהודה ורבי שמעון - הלכה כרבי יהודה.

וסתם לן תנא כרבי יהודה. ואת אמרת - הלכה כרבי שמעון?

אלא, אפי' תימא רבי יהודה. לא יהא חמור מן ההקדש. ולא אמרה תורה בשה -

להחמיר עליו, אלא להקל עליו.

רב נחמן בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקי - בשויו.

אמר רב שיזבי אמר רב הונא: הפודה פטר חמור של חברו, פדיונו פדוי.

איבעיא להו: פדיונו לפודה, או דלמא פדיונו לבעלים?

אליבא דר"ש - לא תיבעי לך. כיון דאמר - מותר בהנאה, ממונא דבעלים הוא.

כי תיבעי - אליבא דרבי יהודה, דאמר - אסור בהנאה. להקדש מדמי ליה - ורחמנא

אמר: (ויקרא כז, טו) "ונתן הכסף" "וקם לו", או דלמא - כיון דקני להו בביני וביני,

לא דמי להקדש?

אר"נ - ת"ש:

הגונב פטר חמור של חברו - משלם תשלומי כפל לבעלים, ואע"פ שאין לו

עכשיו, יש לו לאחר מכאן.

- מני?

אילימא ר"ש - אמאי אין לו עכשיו. אלא פשיטא - רבי יהודה.

ואי ס"ד - להקדש מדמינן ליה, (שמות כב, ו) "וגונב מבית האיש" - אמר רחמנא, ולא מבית הקדש!

ותו לא מידי.

אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה [כו']:

ת"ר:

כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר?

אי אתה יכול לומר - בבא ליד כהן, שהרי שנינו: הלקוח ושניתן לו במתנה - פטור ממעשר בהמה.

אלא - בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן, והן שלו.

מסייע ליה לר"נ. דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים, מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן, והן שלו.

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב:

ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו - שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן - נפלו לו מבית אבי אמו ישראל, מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן, והן שלו.

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב:

ישראל שהיו לו טבלים ממורחין בתוך ביתו - שנפלו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו כהן - נפלו לו מבית אבי אמו ישראל, מעשרן והן שלו.

וצריכא:

דאי אשמועינן קמייתא - משום דקא מפריש וקאי, אבל הכא - מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין - אימא לא.

ואי אשמועינן הכא - דאפשר לעשורי מיניה וביה דהא מנח, אבל התם - כיון דשה מעלמא בעי אתויי ומפריש וקאי - אימא לא.
צריכא.

אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא :

הלוקח טבלים [יא ע"ב] ממורחין מן העובד כוכבים, מעשרן והן שלו.

דמרחינהו – מאן?

אילימא דמרחינהו עובד כוכבים – "דגנך" אמר רחמנא, ולא דגן עובד כוכבים.
אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים. מעשרן - דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. והן שלו - דאמר ליה: קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה.

תנן התם :

המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ - בחזקתן למעשר ולשביעית;

אצל העובד כוכבים – כפירותיו.

ר"ש אומר: דמאי.

אר"א: להפריש - כולי עלמא לא פליגי. כי פליגי - ליתנן לכהן.

תנא קמא סבר: ודאי חלפינהו, ובעי מיתננהו לכהן.

ור' שמעון סבר: דמאי.

יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא.

א"ל אביי:

טעמא דמספקא לן - אי חלפינהו אי לא חלפינהו. הא ודאי חלפינהו - דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן.

- והאמר ר' שמואל אמר ר' חנינא: הלוקח טבלים מן העובד כוכבים, ממורחין - מעשרן והן שלו?

דלמא, כאן - בתרומה גדולה, כאן - בתרומת מעשר.

אזכרתן מילתא, דא"ר יהושע בן לוי : מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר? – שנאמר : (במדבר יח, כו) "ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם, כי תקחו מאת בני ישראל" : טבלים שאתה לוקח מבני ישראל - אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים - אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן.

ואם מת נהנים בו :

דמית - היכא?

אילימא - דמית בי כהן ונהנה בו כהן, פשיטא - ממונא ידידיה הוא!

אלא - דמית בי בעלים ונהנה בו כהן. הא נמי פשיטא!

סד"א : כל כמה דלא מטא לידיה - לא זכה ביה, קמ"ל דמעידנא דאפרשיה - ברשותיה דכהן קאי. **[יב ע"א]**

מתני' :

אין פודין - לא בעגל, ולא בחיה, לא בשחוטה, ולא בטריפה, ולא בכלאים, ולא בכוי ;
ורבי אליעזר : מתיר בכלאים - מפני שהוא שה, ואוסר בכוי - מפני שהוא ספק.

נתנו לכהן, אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו.

גמ' :

מתני' - מני?

בן בג בג היא.

דתניא :

בן בג בג אומר : נאמר כאן - "שה", ונאמר להלן - "שה". מה להלן - פרט לכל השמות הללו, אף כאן - פרט לכל השמות הללו.

אי, מה להלן - זכר תמים ובן שנה, אף כאן - זכר תמים ובן שנה?

ת"ל : "תפדה" "תפדה" – ריבה.

אי "תפדה" "תפדה" – ריבה, אפי' כל הני נמי?

א"כ, "שה" "שה" – מאי אהני ליה.

איבעי' להו :

מהו לפדות בבן פקועה?

אליבא דר' מאיר - לא תיבעי לך, דכיון דאר"מ : בן פקועה טעון שחיטה, שה מעליא הוא.

אלא כי תבעי לך - אליבא דרבנן דאמרי : שחיטת אמו מטהרתו. כבישרא בדיקולא דמי, או דלמא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל - שה קרינא ביה?

מר זוטרא אמר : אין פודין ;

ורב אשי אמר : פודין.

א"ל רב אשי למר זוטרא : מאי דעתך, דילפת מפסח? - אי מה להלן - זכר תמים ובן שנה, אף כאן - זכר תמים ובן שנה?!

"תפדה" "תפדה" – ריבה.

אי "תפדה" "תפדה" – ריבה, אפילו בן פקועה נמי?!

א"כ, "שה" "שה" – מאי אהני ליה!

איבעיא להו :

מהו לפדות בנדמה?

אליבא דרבי אליעזר - לא תיבעי לך. השתא בכלאים – פרקין, בנדמה – מיבעיא?!

כי תיבעי לך - אליבא דרבנן. בכלאים - הוא דלא פרקין, בנדמה – פרקין, או דלמא ל"ש?

ת"ש :

פרה שילדה מין עז - אין פודין.

- הא רחל שילדה מין עז – פודין.

מני?

אלימא ר' אליעזר, הא בכלאים נמי פרקינן.

אלא לאו - רבנן היא!

לא. לעולם - ר' אליעזר, היא גופה קמ"ל, דפרה שילדה מין עז - אין פודין. לא תימא - זיל אבתריה דידיה, והאי עז מעליא הוא, אלא - זיל בתר אימיה, והאי עגל הוא.

ת"ש :

דתני רבה בר שמואל : איזהו כלאים? - רחל שילדה מין עז ואביו שה.

- אביו שה - כלאים הוא? נדמה הוא!

אלא, איזהו דמי לכלאים דשוויה רבנן כי כלאים? - רחל שילדה מין עז ואביו שה.

- למאי?

אי לקדשים? - מהיכא דממעט כלאים, מהתם ממעט נדמה. דתניא : (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" - פרט לכלאים, "או עז" - פרט לנדמה.

אי לבכור? - (במדבר יח, יז) "אך בכור שור" - אמר רחמנא, עד שיהא - הוא שור ובכורו.

אלא למעשר? - "תחת" "תחת" מקדשים גמר.

אלא - לפטר חמור!

לא. לעולם - למעשר, וכגון שיש בו מקצת סימנין. מהו דתימא - "העברה" "העברה" מבכור גמר, קמ"ל - "תחת" "תחת" מקדשים גמר.

איבעיא להו :

מהו לפדות בפסולי המוקדשין?

אליבא דר"ש - לא תיבעי לך. כיון דאמר - מותר בהנאה, חולין הוא.

כי תיבעי לך - אליבא דרבי יהודה, דאמר - אסור בהנאה. מאי? - כיון דאסור בהנאה, אין איסור חל על איסור, או דלמא - כיון דלא תפיס פדיונו, אפקועי איסורא בעלמא הוא?

אמר רב מרי בריה דרב כהנא : מי זוטר מאי דכתיב בהו "כצבי וכאיל" : מה צבי ואיל - אין פודין, אף פסולי המוקדשין - אין פודין.

השתא דאתית להכי, [יבע"ב] לר' שמעון נמי - צבי ואיל כתיב בהו.

איבעיא להו :

מהו לפדות בבהמת שביעית?

ודאי - לא תיבעי לך. "לאכלה" - אמר רחמנא, ולא לסחורה.

כי תיבעי לך - ספק.

ואליבא דרבי שמעון - לא תיבעי לך, דלית ליה ספק.

כי תיבעי לך - אליבא דרבי יהודה. מאי? - כיון דמפריש טלה והוא לעצמו, "לאכלה" - קרינא ביה, או דילמא כיון דכמה דלא מפקע איסוריה - לא מישתרי, כסחורה דמי?

ת"ש :

דא"ר חסדא : בהמת שביעית - אין פודין בה את הודאי, אבל פודין בה את הספק.

ואמר רב חסדא :

בהמת שביעית - פטורה מן הבכורה, וחייבת במתנות.

פטורה מן הבכורה - "לאכלה" אמר רחמנא, ולא לשריפה.

וחייבת במתנות - דלאכלה קרינא בה.

מיתיבי :

האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה - חייב מיתה.

- ואמאי, כיון דאילו מטמא - בת שריפה היא, "לאכלה" אמר רחמנא - ולא לשריפה!?

שאני הכא דכתיב - "לדורותיכם".

תנ"ה :

מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה - שחייב מיתה? - שנאמר : "לדורותיכם".

ולגמר מינה?

התם - עיקר לאכילה, הכא - עיקר לשריפה.

נתנו לכהן כו' :

תנינא להא, דת"ר :

ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו, ואמר לו הכהן - תנהו לי ואני אפדהו,
הרי זה לא יתנו לו - אא"כ פדאו בפניו.

א"ר נחמן אמר רבה בר אבוא : זאת אומרת - נחשדו הכהנים על פטרי חמורים.

פשיטא?

מהו דתימא - ה"מ היכא דמחזק לן דמיקרי, אבל בסתמא – לא, קמ"ל - דמורה בה
היתירא.

מתני' :

המפריש פדיון פטר חמור ומת - רבי אליעזר אומר : חייבין באחריותו - כחמש סלעים
של בן ;

וחכ"א : אין חייבין באחריותו - כפדיון מעשר שני.

העיד רבי יהושע ורבי צדוק - על פדיון פטר חמור שמת, שאין כאן לכהן כלום.

מת פטר חמור –

ר"א אומר : יקבר, ומותר בהנאתו של טלה ;

וחכ"א : א"צ להקבר, וטלה לכהן.

גמ' :

אמר רב יוסף :

מ"ט דר' אליעזר? – דכתיב: (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה וגו' " - מה בכור

אדם חייב באחריותו, אף בכור בהמה טמאה - חייב באחריותו.

א"ל אביי :

אי, מה בכור אדם - מותר בהנאה, אף בכור בהמה טמאה – מותר?

וכי תימא - ה"נ, והתנן: מת פטר חמור - רבי אליעזר אומר: יקבר.

- מאי יקבר? - לאו דאסור בהנאה!

לא. יקבר - כבכור אדם.

אלא אדם - בכור הוא דבעי קבורה, פשוט לא בעי קבורה?

ועוד תניא: מודה ר' אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו - שמפריש טלה עליו והוא שלו!

אלא אמר רבא: אמר קרא "אך פדה תפדה" - לפדייה הקשיתיו, ולא לדבר אחר.

תנן התם:

הערכין – בשעתן, ופדיון הבן - אחר שלשים יום, פדיון פטר חמור – לאלתר.

ופדיון פטר חמור לאלתר? ורמינהי: אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור - פחות משלשים, ומוסיפין עד עולם!

אר"נ: לומר - שאם פדאו, פדוי.

מכלל דבנו אם פדאו - אינו פדוי? והאיתמר: הפודה את בנו בתוך ל' יום - רב אמר: בנו פדוי!

לאו איתמר עלה - אמר רבא: דכ"ע - מעכשיו אין בנו פדוי? [יג ע"א]

רב ששת אמר: לומר - שאינו עובר עליו.

מתיב רמי בר חמא:

מצותו - כל שלשים יום, מכאן ואילך - או פודהו או עורפו.

- מאי לאו, מצוה לשהותו כל שלשים יום!

לא. מצוה לפדותו - כל שלשים יום.

אי הכי, "מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו" - מיבעי ליה!

אלא אמר רבא: לא קשיא. הא - רבי אליעזר (דמקשי) [דמקיש], הא – רבנן, דלא מקשי.

מתני':

לא רצה לפדותו - עורפו מאחוריו וקוברו.

מצות הפדייה - קודמת למצות עריפה, שנאמר: (שמות יג, יג) "אם לא תפדה וערפתו".
מצות יעידה - קודמת למצות הפדייה, שנאמר: (שמות כא, ח) "אשר לא יעדה, והפדה.
מצות הייבום - קודמת למצות חליצה, בראשונה - שהיו מתכוונין לשם מצוה. ועכשיו
- שאין מתכוונין לשם מצוה, אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום.
מצות הגאולה באדון - הוא קודם לכל אדם, שנאמר: (ויקרא כז, כז) "ואם לא יגאל
ונמכר בערכך".